

POSLOVNO–KOMERCIALNA ŠOLA CELJE

Raziskovalna naloga pri predmetu pravo

CENTRI ZA SOCIALNO DELO

Avtorici: Jasna Nunčič, 4.b

Tina Feldin, 4.b

Mentorica: mag. Helena Mešnjak

Celje, marec 2009

KAZALO

POVZETEK.....	3
UVOD.....	4
OPREDELITEV IN OPIS PROBLEMA.....	4
METODE RAZISKOVANJA	4
CILJI V TEORETIČNEM DELU:	5
CILJI V PRAKTIČNEM DELU:	5
OPREDELITEV HIPOTEZ:.....	6
SESTAVA MINISTRSTVA ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE.....	7
SKLENITEV ZAKONSKE ZVEZE	16
RAZVEZA	18
RAZVOJ IN NAČRTOVANJE DRUŽINE	19
DRUŽBENE RAZMERE IN DEJAVNOSTI PRI NAČRTOVANJU DRUŽINE	22
ZDRAVSTVENI UKREPI PRI URESNIČEVANJU PRAVICE DO SVOBODNEGA ODLOČANJA O ROJSTVU OTROK	24
PREPREČEVANJE ZANOSITVE.....	24
UMETNA PREKINITEV NOSEČNOSTI	24
UGOTAVLJANJE IN ZDRAVLJENJE ZMANJŠANJA PLONOSTI	25
DODELITEV STARŠEVSTA V PRIMERU LOČITVE ALI RAZVEZE.....	26
UGOTAVLJANJE IN PRIZNANJE OČETOVSTVA ALI MATERINSTVA	27
RAZMERJA MED STARŠI IN OTROCI (PRAVICE IN DOLŽNOSTI)	29
SKRBNISTVO NAD MLADOLETNI MI OSEBAMI.....	30
SKRBNISTVO ZA OSEBO, KI JI JE ODVZETA POSLOVNA SPOSOBNOST	31
POSTOPEK ZA POSVOJITEV	32
REJNIŠTVO.....	33
INTERVJUJI.....	36
POVZETEK O ZAKONSKI ZVEZI	38
ANALIZA HIPOTEZ	40
ANALIZA HIPOTEZ	40
ZAKLJUČEK	42
LITERATURA IN VIRI	46

POVZETEK

V raziskovalni nalogi bova raziskali sestavo ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, direktorate, ki sestavljajo ministrstvo ter posamezne sektorje teh direktorotov. Osredotočili se bova na direktorat za družino, podrobneje bova predstavili zakonsko zvezo in družinska razmerja. Predstavili bova zakon o zakonski zvezi, sklenitev zakonske zveze, razvezo, predporočno pogodbo, podrobneje bova predstavili razvoj in nastanek družine, o prekinitvi nosečnosti, preprečevanju zanositve ter o ugotovitvah pri zmanjšanju plodnosti. Opisali bova razvezo zakoncev, kako je s skrbništvom nad otroki po razvezi ter povedali kaj o ugotavljanju in priznavanju očetovstva ali materinstva. Predstavili bova še rejništvo, skrbništvo nad mladoletnimi osebami, skrbništvo nad osebo, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost, kakšna so razmerja med starši in otroki, pravice in dolžnosti, ki jih imajo starši do otrok in obratno ter kaj je posvojitev in kako poteka.

Intervjuvali bova nekaj znancev, da vidiva kaj menijo o sklenitvi zakonske zveze, o razvezi in skrbništvom nad otroki po razvezi.

Ključne besede:

poslovna sposobnost, roditeljska pravica, abortus, indikacije, sterilizacija, nepravdni postopek.

UVOD

OPREDELITEV IN OPIS PROBLEMA

V raziskovalni nalogi želiva razjasniti resorje (oddelke) sestave ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Razjasnili bova pet direktorats, in sicer direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela, direktorat za trg dela in zaposlovanje, direktorat za socialne zadeve, direktorat za družino in direktorat za invalide. Zanima naju direktorat za družino, zato ga bova tudi podrobneje predstavili. Osredotočili se bova na zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih – sklenitev zakonske zveze, razvezo oz. ločitev, otroci in predporočno pogodbo. Na koncu še želiva predstaviti skrbništvo, postopek posvojitve, razmerja med starši in otroci ter rejništvo.

METODE RAZISKOVANJA

Metode raziskovalne naloge:

- Razčlenjevanje in analiza, kjer sva analizirali sekundarne vire in jih razčlenili.
- Združevanje in sintezo, kjer sva združevali spletne vire in literaturo.
- Zbiranje ali kompilacija, kjer sva zbirali podatke iz spletnih virov in literature.
- Izbira ali selekcija, kjer sva izbirali in primerjali podatke.
- Razvrščanje ali klasifikacijo, kjer sva podatke razvrščali.

Cilji v teoretičnem delu:

- ugotoviti, kateri direktorati sestavljajo ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve,
- ugotoviti, kaj je direktorat za družino,
- ugotoviti, kako potekata sklenitev in razveza zakonske zveze,
- ugotoviti, kako je z otroci po razvezi in skrbništvu,
- ugotoviti, kaj je predporočna pogodba,
- ugotoviti, kaj je rejništvo, skrbništvo in postopek posvojitve.

Cilji v praktičnem delu:

- intervju

OPREDELITEV HIPOTEZ:

Hipoteza 1: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je sestavljeno iz več delovnih mest.

Hipoteza 2: Zakonca skleneta zakonsko zvezo na matičnem uradu in cerkveno, pogodba o sklenitvi zakonske zveze se overi pri notarju.

Hipoteza 3: Zakonca se razvežeta, ko jima ni več do skupnega življenja.

Hipoteza 4: Sodišče odloča o skrbništvu otrok po razvezi zakoncev.

Hipoteza 5: : Predporočno pogodbo zakonci sklenejo zato, da zavarujejo svoje premoženje.

Hipoteza 6: Nastanek družine je, ko se zakonca odločita za otroka.

Hipoteza 7: Priznanje očetovstva pomeni, da oče prizna nezakonskega otroka za svojega.

SESTAVA MINISTRSTVA ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE

Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ) je del izvršne veje oblasti v Republiki Sloveniji.

Sestavljen je iz ministrskega kabineta, ki ga sestavlja minister. Trenutno zaseda mesto ministra g. Ivan Svetlik, državna sekretarka je ga. Anja Kopač Mrak, vodja kabineta je g. Primož Zupan.

Ministrstvo opravlja strokovne, organizacijske, svetovalne in usklajevalne naloge za ministra. "Načrtuje, organizira in usklajuje dela med organizacijskimi enotami v ministrstvu. Usklajuje delo med ministrstvom in organi v njegovi sestavi ter organi, ki delujejo na področjih, za katera je pristojno ministrstvo."

([www.mddsz.gov.si-organizacija ministrstva](http://www.mddsz.gov.si-organizacija_ministrstva)).

V službi za odnose z javnostmi načrtujejo, organizirajo in izvajajo organizacijske naloge s področja odnosov z javnostmi. Služba skrbi tudi za promocijo in zunanjo podobo ministrstva.

Ministrstvo se deli na razne direktorate.

Prvi direktorat je za delovna razmerja in pravice iz dela. Ureja vse zadeve, ki se nanašajo na pravice in obveznosti pri delu, ureja sistem plač in odnose s socialnimi partnerji, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, varnost in zdravje delavcev pri delu. Temeljna naloga direktorata je priprava zakonodaje oziroma izvršilnih predpisov, ki se nanašajo na pravice in obveznosti iz delovnega razmerja ter splošne pogoje dela. Direktorat spremlja vse smernice in priporočila Evropske unije, saj teži k temu, da bi bila nova zakonodaja čimbolj prilagojena evropskim delavnopravnim standardom oziroma da bo ta zakonodaja primerna za EU standarde. Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela ima delovna področja, kot so sektor za individualna delovna razmerja in sektor za socialno partnerstvo. Le ta obsega pripravo zakonov in predpisov, ki se nanašajo na splošno ureditev značilnih delovnih razmerij. Sodeluje še z drugimi ministrstvi pri pripravi zakonov.

Zakon o delovnih razmerjih je bil sprejet leta 2002 in je uvedel tri temeljne novosti. S predpisom je bil urejen sistem individualnih delovnih razmerij. Vzpostavljeni so bili

odnosi med delom in kapitalom ter med delodajalcem in delavcem, pri čemer je delovna razmerja uredil zakon o delovnih razmerjih. Vključene so bile zahteve direktiv, ki se nanašajo na delovno pravo in zagotavljanje enakopravnosti moških in žensk v zaposlitvenem razmerju.

(http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/delovna_razmerja/zdr/)

Ta direktorat sestavljajo sektorji za individualno in socialno partnerstvo, sektor za varnost in zdravje pri delu ter sektor za invalidsko in pokojninsko zavarovanje.

➤ **Sektor za individualna delovna razmerja in socialno partnerstvo**

Obsega pripravo zakonov in predpisov, ki se nanašajo na ureditev individualnih delovnih razmerij ter sodelovanje z drugimi resornimi ministrstvi pri pripravi posameznih področnih zakonov, kadar ti posegajo na področje dela oziroma delovnih razmerij. Sektor pripravlja tudi zakone in druge predpise ter strokovna mnenja s področja kolektivnega delovnega prava in socialnega dialoga ter jih usklajuje s predpisi na ravni EU.

➤ **Sektor za varnost in zdravje pri delu**

To področje obsega pripravo zakonov in drugih predpisov, ki se nanašajo na področje varnosti in zdravja pri delu ter sodelovanje z drugimi resornimi ministrstvi pri pripravi predpisov. Področje dela sektorja vključuje tudi pripravo strokovnih mnenj, analiz, poročil, informacij in drugih gradiv s področja varnosti in zdravja pri delu, reševanje pritožb na drugi stopnji zoper odločbe inšpekcije dela, izdajanje dovoljenj za delo za opravljanje strokovnih nalog varnosti pri delu, izdajanje pooblastil za izvajanje usposabljanja koordinatorjev za varnost in zdravje pri delu na gradbiščih ter mednarodno sodelovanje s področja dela sektorja.

Sektor spremlja in ocenjuje stanje varnosti in zdravja pri delu ter na tej podlagi pripravlja rešitve za enotno urejanje varnosti in zdravja pri delu.

➤ **Oddelek za upravno pravne zadeve**

➤ **Sektor za pokojninsko in invalidsko zavarovanje**

Področje sektorja za pokojninsko in invalidsko zavarovanje obsega pripravo zakonov in drugih predpisov, analiz, poročil, informacij in drugih predpisov, strokovnih mnenj s področja pokojninskega in invalidskega zavarovanja, izvajanje nadzora nad delom javnega zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, mednarodno sodelovanje s področja dela sektorja.

(http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/)

Drugi direktorat je za trg dela in zaposlovanje. Ureja vse zadeve, ki se nanašajo na pravice in obveznosti pri delu, ureja sistem plač in odnose s socialnimi partnerji, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, varnost in zdravje delavcev pri delu. Temeljna naloga direktorata je priprava zakonodaje (prost pretok), kako se odrasli izobražujejo, urejanje politike preprečevanja dela in zaposlovanja na črno.

Direktorat sestavljajo:

- sektor za programe zaposlovanja,
- sektor za vseživljenjsko učenje in štipendiranje,
- sektor za delovne migracije,
- sektor za finance. (www.mddsz.gov.si)

Temelji na Evropski strategiji zaposlovanja in na strateških ciljih nacionalnega programa razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006. Za izvajanje del direktorata skrbi zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Brezposelna oseba se ima pravico vključiti v programe za zaposlovanje, ker ji to poveča možnosti za zaposlitev. Pogoji za vpis v ta program je zaposlitveni načrt, ki ga pripravi zavod ali druga pooblaščen organizacija. Brezposelni osebi ali osebi upravičeni do socialne pomoči zavod posreduje vsako zaposlitev, primerno delo po podjemni pogodbi. Štipendije so namenjene k spodbujanju izobraževanja in doseganja višjih ciljev upravičencev. Štipendije so kot dopolnilni prejemek namenjene za kritje stroškov v zvezi z izobraževanjem. Starši imajo pravico do starševskega dopusta v primeru poroda ali varstva otroka (<http://www.ess.gov.si/slo/dejavnost/StatisticniPodatki/2009/>).

Tretji direktorat je direktorat za družino, ki izvaja delo družinske politike. Nanaša se na zakonsko zvezo, na razmerja med starši in otroki, posvojitve, rejništvo in skrbništvo otrok (zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih). Obsega področje

starševskega varstva in družinskih prejemkov. Leta 2002 se je uveljavil nov zakon, zakon o izvajanju rejniške dejavnosti. "Ta zakon pomeni, da če ostane otrok brez skrbi za preživljanje s strani enega od staršev, je zakonsko urejeno tudi izplačevanje nadomestil preživnin"(www.mddsz.gov.si).

Direktorat sestavljajo:

- upravno-pravni sektor,
- sektor za družinsko zakonodajo,
- finančni sektor.

V **četrti direktorat** štejemo direktorat za socialne zadeve. Organizira aktivnosti preko koordinacije vladnega programa boja proti revščini in socialni izključenosti. Ministrstvo spodbuja na tem področju socialnega razvoja temeljne usmeritve, ki jih je mogoče opredeliti kot politiko, ki je usmerjena v spodbujanje enakih možnosti in omogočanje družbenega vključevanja na podlagi tega kako se sistemi socialne varnosti preverjajo in kako so posameznikom prilagojeni ukrepi.

Direktorat za socialne zadeve sestavljajo:

- sektor za storitve in programe socialnega varstva,
- sektor za analize in razvoj,
- sektor za upravno - pravne zadeve.

V Sloveniji je definicija socialne varnosti pravica posameznika to, da je zavarovan za tveganja kot so bolezen, starost, poškodbe pri delu, nezaposlenost, invalidnost, materinstvo, preživljanje otrok ter dajatve družinskim članom po smrti osebe, ki to družino preživlja.

(http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/)

Na področju socialnega varstva je naloga centrov za socialno delo in drugih socialno varstvenih zavodov, da močneje sodelujejo v pripravah za rojstvo otroka. Njihova naloga je predvsem pomagati osebam oz. družinam, ki ne morejo zagotoviti primernih razmer za rojstvo in razvoj otrok (Miroslava Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, univerza v Mariboru, Maribor 1997, str. 262.).

Peti direktorat je namenjen invalidom in sicer sodeluje pri pripravah predpisov in zakonov, ki vplivajo na položaj invalidov v družbi, analizira, izdeluje razna poročila in navodila z invalidskega področja. Sem sodi tudi ugotavljanje izpolnjevanja pogojev za pridobitev statusa invalida.

Sem spadajo:

- sektor za vojne invalide,
- sektor za vojne veterane,
- sektor za žrtve vojnega nasilja.

Njegova temeljna aktivnost je sistemsko urejanje področja in revizija odločb pristojnih upravnih enot, s katerimi so bili zahtevki strank rešeni pozitivno (www.mddsz.gov.si). Služba za mednarodno sodelovanje in evropske zadeve sodeluje z organizacijami, ki so v pristojnosti ministrstva. Služba se ukvarja z odnosi na področju socialnega varstva.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve sestavlja še sekretariat.

V okviru sekretariata delujejo različne službe:

- služba za splošne in kadrovske zadeve,
- služba za informatiko,
- služba za proračun,
- služba za investicije,
- služba za premoženje,
- služba za kontrolo in nadzor,
- služba za vojna grobišča.

Ugotavlja izpolnjevanje pogojev za pridobitev statusa invalidskega podjetja, vodi evidence invalidskih podjetij in organizacij ter sodeluje z njimi. Prevel je tudi strokovne in administrativne naloge Sveta vlade Republike Slovenije za invalide. Invalid je oseba, ki si pridobi status po nekem zakonu ali predpisih pri kateri so z odločbo pristojnega organa ugotovljene trajne posledice (telesne ali duševne okvare) in ima zaradi tega manjše možnosti za zaposlitev ali napredovanje pri zaposlitvi. Zaposlitvena rehabilitacija omogoča invalidom, da se za svojo zaposlitev ustrezno usposobijo, se zaposlijo in to zaposlitev zadržijo in tudi napredujejo. Prepovedana je

diskriminacija invalidov (neposredna in posredna) v času zaposlitve in v trajanju prenehanja zaposlitve. Ko govorimo o invalidih, vedno govorimo o ovirah, s katerimi se srečujemo, in o posebnih potrebah, ki jih imajo. Državo in delodajalce pri zaposlovanju in socialnem vključevanju je treba opozoriti, da imajo tu veliko vlogo. Tu imamo niz prepletajočih se ukrepov, in sicer: kvotni sistem, zaposlitveno rehabilitacijo in programe, ki jih sofinancira Evropski socialni sklad. Področje zaposlovanja duševno motenih oseb je v Sloveniji kar najbolj težavno, vendar naj bi za njih že razvijali zaščitno zaposlitev. V že prej omenjenih programih, ki so v bistvu učne delavnice in učna podjetja je to konkretno usposabljanje pri delodajalcu. Tudi invalidi, ki jih predstavlja starajoče se prebivalstvo predstavljajo velik izziv in sicer prav zaradi teh programov (http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi/).

Sekretariat skrbi za načrtovanje in izvajanje kadrovske politike, vodi delovna razmerja, izobraževanje in izpolnjevanje zaposlenih v ministrstvu. Skrbi za pogoje dela - tehnične, finančne in organizacijske.

Služba za kontrolo in nadzor opravlja nadzor nad ukrepi, pravni nadzor nad zakonitostjo splošnih in posamičnih aktov in izdanih javnih pooblastil.

Naloga službe za vojna grobišča je skrb za urejanje in vzdrževanje teh grobišč v Republiki Sloveniji. Služba za notranjo revizijo sodeluje pri pripravi sistemskih rešitev s področja ekonomskega dela in nadzora nad porabo proračunskih sredstev, skrbi za nadzor nad namensko porabo sredstev subvencij ter sredstev financiranja.

Organ v sestavi ministrstva je inšpektorat Republike Slovenije za delo. Glavni inšpektor za delo je mag. Borut Brezovar. Inšpektorat Republike Slovenije za delo je ustanovljen kot organ v sestavi MDDSZ. Inšpektorat ima nalogo, da nadzira izvajanje zakonov, raznih predpisov, pogodb in aktov o delovnih razmerjih, plač, zaposlovanju delavcev doma ali v tujini ter varnost in zdravje pri delu (http://www.mddsz.gov.si/si/o_ministrstvu/organizacija/).

DIREKTORAT ZA DRUŽINO

Direktorat za družino vodi in izvaja vse kar je povezano s pojmom družina. Sem štejemo zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, razmerja med starši in otroci, posvojitve, rejništvo in skrbništvo nad otroci.

Direktorat za družino upoštevamo kot družinsko pravo. Družinsko pravo je skupek pravil, ki urejajo družinska razmerja. Družinska razmerja pa delimo na osebna in premoženjskopravna razmerja med osebami, ki spadajo v družino.

Sem spadajo tudi predpisi o rejništvu, ki je posebna oblika družbenega varstva otrok, ki jim je potrebna vzgoja pri osebah, ki niso njihovi pravi starši. V družinsko pravo spada tudi skrbništvo, ki je posebna oblika varstva mladoletnikov, za katere ne skrbijo starši in oseb, ki niso sposobne skrbeti zase, ampak so že dopolnile osemnajst let. V okviru družinskega prava se obravnavajo predpisi o načrtovanju družine, saj iz ustave republike Slovenije izhaja, da je odločanje o rojstvu svojih otrok svobodno in da država zagotavlja možnosti za uresničitev svoboščine. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih že iz leta 1976 določa, da se s tem zakonom urejajo zakonska zveza, razmerja med starši in otroci, posvojitev, rejništvo, varstvo mladoletnikov ter oseb, ki niso sposobne same skrbeti zase. Družinsko pravo lahko razdelimo na zakonsko pravo, ki ureja zakonsko zvezo in razmerja v zakonski zvezi. To je skupina pravnih pravil, ki določajo obliko za sklenitev veljavne zakonske zveze, posledice sklenjene zakonske zveze, osebna in premoženjska razmerja med zakonci, vzroke ter prenehanja zakonske zveze (Geč – Korošec, Družinsko pravo,1.del, str. 3). V zakonsko pravo spadajo tudi določila o izvenzakonski skupnosti, ki ima izvenzakonskega partnerja.

Otroško oziroma roditeljsko pravo je skupina pravil, ki urejajo razmerja med starši in otroki. S posvojitvijo nastane med posvojiteljem in posvojencem enako razmerje kot med starši in otroki. To pravo ureja določena pravna razmerja med nekaterimi drugimi osebami, ki so v sorodstvu.

Predpisi o rejništvu urejajo rejništvo kot posebno obliko družbenega varstva otrok, ki jim je potrebna vzgoja pri osebah, ki niso njihovi starši. Osebe, ki oskrbujejo otroke jim morajo omogočiti zdravo rast, da se čimbolj izobražujejo, razvijajo, usposobiti jih morajo tudi za delo.

Skrbniško pravo ureja posebno obliko varstva mladoletnikov, za katere starši ne skrbijo, polnoletnih oseb, ki niso sposobne skrbeti zase in ki nimajo možnosti skrbeti za svoje pravice in dolžnosti.

Načrtovanje družine predstavlja svobodno odločanje o rojstvu otrok. Načrtovanje družine urejajo posebni predpisi, predvsem zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok, že iz leta 1977 (Družinsko pravo,1.del, Geč – Korošec, str. 4).

“Družinska politika v Republiki Sloveniji temelji na usmerjenosti k vsem družinam, spoštovanju avtonomnosti družine in njenih posameznih članov, zaščiti otrokovih pravic v družini ter dajanju prednostnega mesta kakovosti življenja otrok, zagotavljanju enakih možnosti med spoloma, da družine izbirajo med različnimi možnostmi, delnem prispevku družbe k stroškom za vzdrževanje otrok, dodatnem varstvu družin v specifičnih situacijah in celostnem pristopu” (www.mdds.gov.si-direktorat za družino).

Direktorat za družino tvorijo:

- upravno – pravni sektor,
- sektor za družinsko zakonodajo,
- finančno – analitični sektor.

ZAKON O ZAKONSKI ZVEZI IN DRUŽINSKIH RAZMERNOSTI

Zgodovinski razvoj zakonske zveze v pomembnejših zgodovinskih obdobjih

V babilonskem pravu je bilo zakonsko pravo pod vplivom sužnjelastništva. Moški je lahko sklenil zakonsko zvezo s sužnjo, pri čemer ni bilo omejitev, medtem ko pa je ženska lahko sklenila zakonsko zvezo le z dvorskim sužnjem. Otroci iz takšnih zakonskih zvez so bili svobodni državljani. V tem obdobju je bil namen zakonske zveze rojstvo otrok. Če žena ni mogla zanositi, je lahko mož v hišo pripeljal drugo žensko, da mu je rodila otroke (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str.133).

Po atenskem zakonskem pravu je bila sklenitev zakonske zveze obvezna, kdor je ni sklenil, ga je doletela kazen. Zakonska zveza ni bila strogo osebni akt zakoncev. Pri sklenitvi zakonske zveze ni bila potrebna privolitev očeta, vendar je bila potrebna njegova prisotnost pri sklenitvi zakonske zveze.

V rimskem zakonskem pravu je s sklenitvijo zakonske zveze žena prešla v moževo družino. Postopek sklenitve zakonske zveze je bil sestavljen iz treh faz: predaja neveste, uvajanje neveste v možev dom in verski obred. Kasneje se je bolj uveljavila neformalna sklenitev zakonske zveze.

Po kanonskem pravu je bila zakonska zveza sveta skrivnost. V tem obdobju je postal moški ženitno sposoben s štirinajstimi leti, ženska pa z dvanajstimi leti.

V novejšem času (19. in 20. stoletje) je veliko držav opustilo cerkveno sklenitev zakonske zveze. V svoje zakonodaje je sprejelo ureditev, da je zakonska zveza civilna pogodba (Geč- Korošec, Družinsko pravo, 1. del, str. 33 in 34).

PREDPOROČNA POGODBA

Predporočna pogodba je pogodba, sklenjena med bodočima zakoncema, ki določa, kako se bo njuno premoženje razdelilo v primeru ločitve ali smrti. Je pravni akt katerega sestava zahteva, da jo pripravi odvetnik. Le odvetnik bo lahko sestavil pogodbo tako, da bo ugajala našim željam in da bo v njej navedeno tisto, kar mi hočemo in da bo to v skladu z zakonodajo. Pri nas to ureja zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerah. Predporočna pogodba zajema določitev posebnega premoženja zakoncev, pridobivanje njunega skupnega premoženja, upravljanje in razpolaganje z njunim skupnim premoženjem, zakonca si moreta deliti skupno premoženje, odgovorna sta za vse obveznosti v njuni zakonski zvezi, odgovornost preživljanja zakoncev po razvezi zakonske zveze in vključevanje zakonca v družinsko podjetje, če to obstaja.

Predporočno pogodbo poznamo že tisočletja, ko so hotele s tem kraljevske družine ohraniti svoje bogastvo. Ta oblika pogodbe se velikokrat razume napačno in je vedno bolj pogosta.

Premoženja, ki bo nastalo med zakonsko zvezo, ni mogoče urejati s pogodbo.

Zakon določa, da vse, kar zakonca pridobita v obdobju njune zakonske zveze ali zunajzakonske skupnosti z delom - npr. darila, dediščine, preživnine, invalidnine, zavarovalnine je njuno skupno premoženje. Razen, če eden od zakoncev predloži dokazila, da je prispeval več k skupnemu premoženju in da mu zato pripada več kot polovica. To velja za primere skupnega premoženja, ne pa tudi za pridobljeno premoženje oziroma premoženje, ki ga je eden izmed zakoncev že imel, preden je vstopil v zvezo z drugim.

S to pogodbo ni mogoče določiti, kako se bo delilo premoženje, ki ga bosta z delom skupaj ustvarila. Če to prikažemo na primeru, bi to izgledalo tako, da ima mož 30 %, žena pa 70 %.

To je primer pogodbe, ki ne bi mogla biti nikoli veljavna, razen v primeru, če bi žena imela predložena dokazila, da je ona tista, ki je prispevala 20 % več kot mož.

Za premoženje, ki ga zakonca v zakonski stan že »prineseta«, velja da partnerja obdržita vsak svoje in da to vsekakor ni predmet delitve.

Zapis v obliki takšne pogodbe je koristen, saj izbriše dvome o tem, kaj je kateri od zakoncev prinesel v skupni stan.

Naš pravni red je namreč sestavljen tako, da predporočnih pogodb sploh ne potrebujemo. To pa je zato, ker nam zakon določa, da vse kar je eden izmed zakoncev imel že prej ni predmet delitve skupnega premoženja.

Skupno premoženje sestavlja osebni dohodek vsakega od zakoncev. Vse oblike dohodka pridobljenega z delom so redno delo, nadure, odpravnina, dnevnice in razni honorarji. Sem spada tudi pokojnina, če le ta izhaja iz časa minulega dela, ki je trajalo v času zakonske zveze. Skupno premoženje so tudi plodovi skupnega premoženja: obresti in dividende.

Enako velja za vse vrste kreditov. Ti se tudi delijo, če so sredstva za odplačevanje obrokov izhajala iz skupnega vira.

Primer lastništva hiše. Hiša je vaša lastnina že od prej, vanjo ste investirala mož in žena skupaj, to pomeni, da ostanete lastnik vi, vse kar je bilo narejeno skupaj, se partnerju/ici primerno izplača.

Pomembno je, da se kot prispevek v skupno premoženje ne štejejo le finančni prispevki, temveč tudi skrbništvo za otroke, gospodinjenje in drugo.

Opozorilo, predporočne pogodbe so pri nas neveljavna listina. Osnovni cilj predporočne pogodbe je zaščita družinskega imetja pred motnjami, ki jih lahko povzroči razveza ali smrt enega izmed zakoncev

(<http://www.pravniki.info>; <http://www.pravozatelebane.com>; <http://www.slonep.ne>).

SKLENITEV ZAKONSKE ZVEZE

Za sklenitev zakonske zveze je potrebno, da mož in ženska izjavita pred pristojnim organom svoje soglasje, da skleneta zakonsko zvezo. Zakonsko zvezo istospolno usmerjeni lahko registrirajo na matičnem uradu. Podrobnosti o taki zakonski zvezi še niso v celoti dorečene. Pogoji za sklenitev zakonske zveze je nedvomno ta, da lahko zakonsko zvezo skleneta le osebi različnega spola (moški in ženska). Za sklenitev

zakonske zveze pa ni odločilno ali sta zakonca resnično imela namen ustvariti zakonsko zvezo, kakor tudi ne, ali je bila njuna izjava volje dana v strahovanju, zmoti, posledica zvijače. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih torej našteva pogoje za veljavnost in sklenitev zakonske zveze, da morata zakonca svobodno privoliti v zakonsko zvezo, oba morata biti polnoletna, ne smeta biti težje duševno prizadeta ali nerazsodna, da ne obstajajo zakonska zveza, krvno sorodstvo in skrbništvo, da zakonca sklepata zakonsko zvezo z namenom skupnega življenja (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 50 in 51).

Zakonska zveza je neveljavna, če ni svobodne privolitve bodočih zakoncev. Privolitev v zakonsko zvezo je lahko dana v zmoti, če je zakonec mislil, da sklepa zakonsko zvezo s pravo osebo, pa je sklenil zakonsko zvezo z drugo, ali je sklenil zakonsko zvezo z osebo, ki ni tista za katero se je izdajala. Glede na načelo enakopravnosti je za bodoča zakonca postavljena starost osemnajst let. Če ima center za socialno delo utemeljene razloge sme dovoliti sklenitev zakonske zveze osebi, ki še ni dopolnila osemnajst let. Preden dovoli mladoletni osebi, da sklene zakonsko zvezo, mora mladoletnika zaslišati, nato še osebo, s katero namerava skleniti zakonsko zvezo in njegove starše. Zakonske zveze ne more skleniti oseba, ki je težje duševno prizadeta ali nerazsodna.

(Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 52-55)

Nihče ne more skleniti nove zakonske zveze, dokler njegova prejšnja zveza ni razveljavljena. Prejšnja zakonska zveza mora prenehati, ali mora biti razglašena za neveljavno. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih poudarja, da zakonska zveza preneha s smrtjo enega zakonca, z razglasitvijo enega zakonca za mrtvega in z razvezo.

Zakonske zveze ne moreta skleniti osebi, ki sta v krvnem sorodstvu, torej sestra in brat, polbrat in polsestra, stric/teta z nečakinjo/nečakom in tudi ne otroci bratov in sester, polbratov ali polsester. Po pravilniku zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih ne moreta skleniti zakonske zveze sorodnika v ravni črti, to sta prednik – potomec in sorodniki v stranski črti, prej omenjeni brat – sestra, polbrat – polsestra, stric/teta – nečakinja/nečak ali bratranec – sestrična. (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 56,57)

Neveljavna zakonska zveza je, če ni bila sklenjena z namenom skupnega življenja zakoncev, saj je to eden izmed temeljev veljavnosti zakonske zveze. Če sta zakonca sklenila zakonsko zvezo zaradi drugih namenov, na primer za pridobitev

državljanstva, gre za absolutno neveljavnost zakonske zveze. Zakonska zveza se lahko sklene samo pred pristojnim organom. Osebi, ki želita skleniti zakonsko zvezo, se prijavita matičarju, ki vodi poročno matično knjigo. Zakonca se sama odločita, v katerem naselju želita skleniti zakonsko zvezo ali občino v kateri nameravata to zakonsko zvezo potrditi (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str 49 in 60)-

Zakonca se lahko ob sklenitvi zakonske zveze sporazumno dogovorita glede bodočega priimka. Za priimek lahko vzameta priimek enega ali drugega zakonca, obdržita vsak svoj priimek, vsak od njiju lahko doda svojemu priimku še priimek drugega, ali eden ali oba zakonca vzameta priimek drugega in temu priimku dodata svoj priimek (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 72).

Zakonca sta dolžna v času trajanja zakonske zveze živeti skupaj. Svoje dolžnosti zakonca ne prekršita, če živita ločeno iz utemeljenih razlogov. Dolžna sta se spoštovati, medsebojno pomagati in si zaupati, priznavati si morata medsebojno enakopravnost. Tudi zvestoba je hkrati pravica in dolžnost zakoncev (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 77 - 78).

RAZVEZA

Razveza je eden izmed načinov prenehanja zakonske zveze. Razveže se lahko samo veljavna zakonska zveza po sporazumu zakoncev ali iz določenega razveznega razloga, o tem pa odloča pristojno sodišče (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 97).

Ostajata dve načeli določanja razveznih razlogov, to sta krivdno načelo in načelo omajanosti zakonskega razmerja. Krivdno načelo je povezano s pojmovanjem zakona kot pogodbe. Razveza zakonske zveze pomeni sankcijo za kršitev pogodbe, torej sankcijo za kršitev dolžnosti, ki jih imata zakonca eden proti drugemu. Po tem načelu se lahko zakonska zveza razveže samo v primeru krivde, razveže jo lahko zakonec, ki ni kriv. Načelo omajanosti zakonskega razmerja varuje zakonsko zvezo kot družbeno ustanovo. Po tem načelu se lahko zakonska zveza razveže, če je prišlo do takega stanja po krivdi zakoncev ali brez njihove krivde, pravico za razvezo pa ima tudi krivi zakonec. Zakonska zveza je iz kateregakoli vzroka nevzdržna, sme vsak izmed zakoncev zahtevati razvezo zakonske zveze (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 102,103).

Razvezani zakonec ima pravico do preživnine, če nima sredstev za življenje ali je nesposoben opravljati delo, je nezaposlen ali pa se ne more zaposliti. Pogoji za preživljanje drugega zakonca, ki je nepreskrbljen po razvezi zakonske zveze so enaki pogojem za preživljanje v času trajajoče zakonske zveze (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 108,109). V primeru razveze vsak prejšnji zakonec obdrži svoj priimek, lahko pa zahteva, da si priimek spremeni.

Pravna posledica pri razvezi je delitev skupnega premoženja zakoncev. Če gre za razvezo zakoncev po tožbi enega zakonca, se zakonca lahko sporazumeta, kateri od njiju bo ostal najemnik stanovanja, če se zakonca ne moreta sporazumeti glede premoženja, o tem odloča sodišče, ki upošteva stanovanjske potrebe obeh zakoncev in njihovih otrok.

Zakonca v primeru razveze izgubita dedno pravico. Dedna pravica se izgubi, če je zapustnik vložil tožbo za razvezo in se nato po zapustnikovi smrti ugotovi, da je tožba bila utemeljena. Razvezani zakonec izgubi pravico zahtevati koristi, ki so določene zanj v oporoki in jo je njegov bivši zakonec dal pred razvezo zakonske zveze (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 113 -114).

RAZVOJ IN NAČRTOVANJE DRUŽINE

Prekinitve nosečnosti je bila prepovedana in kaznivo dejanje. Velik vpliv so imele verske skupnosti, najbolj pa rimskokatoliške cerkve, ki so prepovedale kontracepcijo. Ženske so tako kot moški izpolnjevale v narodnoosvobodilnem boju vse politične in vojaške naloge ter tako postale resnično enakopravne. Leta 1946 je bil sprejet zakon o prekinitvi nosečnosti, ki je bil spremenjen in dopolnjen. Leta 1960 pa je bila sprejeta uvedba o pogojih in postopku za dovolitev splava ter navodilo za uvedbe o pogojih postopka za dovolitev splava. Po splošnem zakonu o prekinitvi nosečnosti je bil v tem času legalni abortus-umetna prekinitve nosečnosti, edino sredstvo za načrtovanje družine. Za dovolitev predčasne nosečnosti so morale biti podane naslednje indikacije; zdravstvene indikacije, evgenične indikacije, socialne indikacije in kazenske indikacije (Geč-Korošec, Družinsko pravo, 1. del, str. 257).

- **Zdravstvene indikacije** - ta prekinitiv je bila dovoljena z privolitvijo oziroma na zahtevo noseče ženske, kadar so ugotovili, da ni na drug način rešiti ali preprečiti hude okvare njenega zdravja med nosečnostjo, porodom ali po porodu. Pri zdravstveni indikaciji je lahko bila prekinjena ne glede na to, koliko časa je preteklo od spočetja.

- **Evgenične indikacije** - kadar je bilo po znanstvenih spoznanjih mogoče spoznati, da se bo otrok zaradi bolezni staršev rodil s hudimi telesnimi ali duševnimi hibami.

- **Kazenske indikacije** - kadar je prišlo do spočetja v zvezi z kaznivimi dejanji, sem štejemo posilstvo, spolno občevanje s slabotno osebo, spolno občevanje z mladoletno osebo, spolno občevanje z zlorabo položaja, zapeljevanja in krvoskrunstva.

- **Socialne indikacije** - če med nosečnostjo ali po porodu pride v hude osebne, družinske, materialne ali drugačne razmere. Umetna prekinitiv nosečnosti praviloma ni bila dovoljena po preteku treh mesecev od spočetja (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 258 - 259).

Izkušnje so dalj časa dokazovale abortus ne more biti edini način načrtovanja družine, zato je leta 1969 sprejeta resolucija o načrtovanju družine, ki govori o svobodnem starševstvu ter prinaša definicijo o svobodnem načrtovanju družine kot temeljno pravico človeka, da svobodno in odgovorno odloča o svojem roditeljstvu in proklamira družbeno obvezo, da se ustanovijo pogoji za pridobitev znanja in sredstev za načrtovanje družine. Človek ima pravico, da svobodno odloča o rojstvu svojih otrok. Ta pravica se lahko omeji samo zaradi zdravstvenih razlogov. Pravni aspekt uresničevanja človekove pravne ustavne pravice je, da svobodno odloča o rojstvu otrok.

Iz sklepov tega pomembnega posvetovanja je izhajalo:

- da so razvijali po bivših jugoslovanskih republikah in avtonomnih pokrajinah zakonodajo aktivnosti za uresničevanje ustavne pravice o svobodnem odločanju o rojstvu otrok na področju socialne politike in družinskega prava,
- z razvojem medicine znanosti, ki je pripomogla h kvalitetnemu uresničevanju svobodnega odločanja o rojstvih otrok,

- da se je integrirala vsebina o normativno pravnem aspektu uresničevanja ustavne človekove pravice da se svobodno odloča o rojstvu svojih otrok v učno- vzgojne programe in načrtovanje pravnih fakultet in podobnih visokih in višjih šolah (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 258, 259).

DRUŽBENE RAZMERE IN DEJAVNOSTI PRI NAČRTOVANJU DRUŽINE

Temeljni cilj družinske politike v republiki Sloveniji, je ustvarjanje pogojev za izboljšanje kakovosti življenja vseh družin in za enake možnosti osebnega razvoja vseh članov družine. Resolucija določa ukrepe ki nam omogočajo uveljavitev navedenih načel. Te ukrepe lahko razdelimo na naslednje:

- **Ekonomsko - fiksikalno področje;** namen ekonomske pomoči družinam je olajšanje materialnih problemov s katerimi se soočajo v različni obdobjih svojega obstoja. Sem spadajo otroški dodatki. Uvedene so posebne pomoči za invalidne otroke, dodatek za varstvo in vzgojo otrok do treh let, ki niso v vrtcu, pomoč za opremo novorojenca, starševski dodatek, davčne olajšave za vzdrževanje družinskega člana ter zniževanje tarifnih stopenj in oprostitve plačevanja prometnega davka.
- **Področje družbenih služb in drugih dejavnosti;** sem spadajo ukrepi, ki jih izvajajo družbene službe v okviru civilne družbe in s tem podpirajo delovanje družine in delno prevzemajo posamezne funkcije. Imamo splošne in posebne službe. Med splošne službe spadajo vrtci in razne predšolske dejavnosti, šole in področje zdravstvenega varstva družine. Med ukrepe na področju zdravstvenega varstva spada izobraževanje in svetovanje obeh partnerjev o okrepitvi in varovanju zdravja v rodni dobi. Družina je prostor, kjer se ustvarja dobro psihično in mentalno počutje in prostor kjer lahko nastanejo psihološki problemi, zato se morajo s preventivnimi, diagnostičnimi in terapevtskimi ukrepi. Zagotavljajo varovanje in okrepitev duševnega zdravja in psihosocialnega delovanja družine s posebnim poudarkom na duševnem zdravju otrok in mladostnikov. Med posebne vrste služb uvršča resolucija servise za informatiranje, izobraževanje in svetovanje staršev, partnerjev, zakoncev in otrok. Cilj le-teh je izobraževanje, svetovanje in pomoč družini in njenim članom z namenom zdravega družinskega, partnerskega in zakonskega življenja. Izobraževanje, urejanje in pomoč obsega socialne,

psihološke in zdravstvene ukrepe ki zagotavljajo kakovosten družinski, partnerski, starševski in otrokov razvoj.

- **Delo, zaposlitev, zaposlovanje;** v zvezi s tem resolucija zagotavlja usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti staršev. Pri tem se podpira bolj moralno in materialno družbeno vrednotenje dela z otroki. Zavzema se za reorganizacijo delovnega časa za zakonske prilagoditve na področju oblik zaposlitve, kakor tudi za ugodnejšo ureditev porodniškega dopusta in dopusta za nego bolnega otroka z jamstvom enakovredne zaposlitve po vrnitvi. Tukaj se poudarja tudi pravica do porodniškega dopusta in pravica do različnega delovnega časa za starše z majhnimi otroki do tretjega leta.
- **Stanovanjsko gospodarstvo;** tu se navajajo ukrepi stanovanjske politike, kot razvrščanje stanovanjskih vprašanj družin in ustvarjanje pogojev za pridobitev stanovanj. Poudarja se da bi morali opredeliti varuha pravic otroka saj ima zaščita otrok in njegovih pravic prednostno mesto v zastavljeni družinski politiki (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 259 - 261).

ZDRAVSTVENI UKREPI PRI URESNIČEVANJU PRAVICE DO SVOBODNEGA ODLOČANJA O ROJSTVU OTROK

PREPREČEVANJE ZANOSITVE

Zakon pozna dve preprečitvi zanositve; začasno preprečitev zanositve ali kontracepcijo in stalno preprečitev zanositve ali sterilizacijo. Zakon določa, da imata ženska in moški pravico, da jima zdravnik glede kontracepcije svetuje ali pripiše zanju najbolj primerno sredstvo, za začasno preprečevanje zanositve. Podrobneje o tem določa navodilo o zdravstvenih ukrepih.

Sterilizacija je medicinski proces za stalno preprečitev zanositve, zakon natančno določa pogoje in postopke za ta poseg. Sterilizacija se sme opraviti osebi, ki je dopolnila 35 let, osebi, ki je razsodna in osebi, ki se je za to sama odločila. Če pa je to potrebno narediti iz zdravstvenih razlogov se lahko sterilizira tudi oseba mlajša od 35 let ter nerazsodna. Oseba, ki hoče, da se ji opravi sterilizacija mora sama vložiti zahtevo za sterilizacijo. Oseba je mladoletna in razsodna, ima vso pravico, da vloži zahtevo za sterilizacijo. O sterilizaciji odloča komisija, ki mora priskrbeti mnenje staršev oziroma skrbnikov, razen če ima mladoletna oseba popolno poslovno sposobnost. Ob nerazsodnosti lahko zahtevo za sterilizacijo vložijo starši s soglasjem pristojnega centra za socialno delo. O zahtevi za sterilizacijo odloča komisija prve stopnje. Zakon določa, da se po odobritvi komisije prve stopnje sterilizacija opravi po šestih mesecih (razen če je to zdravstveno potrebno), zaradi tega, da še ima ta oseba čas, da si premisli in s tem prepreči morda svojo ne dovolj premišljeno odločitev (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1. del, str. 262, 263).

UMETNA PREKINITEV NOSEČNOSTI

Umetna prekinitve nosečnosti je medicinski proces, ki se opravi na zahtevo, če nosečnost ne traja več kot deset tednov. Nosečnost, ki traja več kot deset tednov, se lahko umetno prekine, če je nevarnost za življenje in zdravje nosečnice ogroženo. Za

nosečnico, ki je nerazsodna, umetno prekinitve nosečnosti lahko zahtevata njena starša oziroma skrbnika. Če umetno prekinitve nosečnosti zahteva mladoletna oseba, mora praviloma zdravstvena organizacija o tem obvestiti njene starše oziroma skrbnike. Ne velja za nosečnico, ki je pridobila s polnoletnostjo popolno pravno sposobnost. Kadar nosečnost ne traja več kot deset tednov je prekinitve nosečnosti enostavna. Nosečnica vloži zahtevo za umetno prekinitve nosečnosti skupaj z izvidom trajanja nosečnosti in z drugimi medicinskimi izvidi. Če izvidi kažejo, da je poseg tvegan jo morajo napotiti na komisijo prve stopnje. Tokrat ne odločajo o prekinitvi nosečnosti, ampak zoper prekinitve nosečnosti. Nosečnica lahko vseeno prekine nosečnost. Zahtevo nosečnice, ki je noseča že več kot deset tednov obravnava komisija prve stopnje. Komisija prve stopnje meni, da za prekinitve nosečnosti niso izpolnjeni pogoji in zahtevo zavrne. V tem primeru lahko nosečnica predlaga da o njeni zahtevi odloča komisija druge stopnje, to mora narediti v roku sedmih dneh (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 263 - 265).

UGOTAVLJANJE IN ZDRAVLJENJE ZMANJŠANJA PLODNOSTI

Vsaka ženska in moški ima pravico da se ugotovi njihov vzrok za zmanjšanje plodnosti in da se ti vzroki skušajo odpraviti. Zmanjšana plodnost se odpravlja z zdravljenjem in z umetno osemenitvijo. Dajalec semena mora biti duševno in telesno zdrav. Dajalec ne sme biti z žensko katera bo osemenjena z njegovim semenom v sorodstvenem razmerju. Za seme ne sem dajalec zahtevati nobenega plačila in ni upravičen do kakršne koli koristi. Umetna osemenitev se sme opraviti polnoletni razsodni in zdravi ženski v starostnem obdobju ki je za rojevanje primerno. Ženska, ki je bila umetno osemenjena ne sme vložiti odškodninskega zahtevka če z umetno osemenitvijo spočet otrok nima zaželenih ali pričakovanih lastnosti. Umetno osemenitev opravljajo zdravstvene organizacije. Delavci zdravstvene ustanove ki upravljajo umetno osemenitev morajo varovati kot poklicno skrivnost podatke o darovalcu (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 265 - 266).

DODELITEV STARŠEVSTA V PRIMERU LOČITVE ALI RAZVEZE

Starševska odgovornost pomeni imeti pravico in dolžnost skrbeti za otroka, upravljati z njegovimi financami in zastopati otroka v teh in onih zadevah pred drugimi. Starševsko odgovornost imata biološki oče in mama. Starševsko pravico nad nezakonskim otrokom ima biološka mati. To določa zakon in ni potreben noben sklep sodišča. Če katerikoli od staršev ogroža otroka, mu lahko sodišče odvzame skrbništvo in ga prenese na drugo ustrezno osebo. Oseba mora biti med sorodniki po prvem kolenu, če to ni mogoče pa osebo, ki je temu otroku zelo blizu. V primeru, da ni mogoče najti nobene primerne osebe, sodišče zadevo preda na socialnega delavca. Če je otrok v nevarnosti, mora socialni delavec ukrepati in vključiti sodišče. Predaja otroka socialnemu delavcu ni odvisna krivde staršev, ampak da skrbimo za najboljše interese otroka, da mu je čim lažje. Kdo bo skrbel za otroka je lahko izvršeno po sporazumu staršev in socialnega delavca. V času skrbništva lahko socialni delavec otroka namesti pri ustrezni skrbniški družini ali v otroški dom. Če se starša ločita imata veliko možnost da se o skrbništvu zmenita sama. Ob ločitvi ponavadi skrbništvo otroka ostane nespremenjeno, vendar morata starša na sodišče predložiti sporazum o otrokovem stalnem prebivališču, če želita obdržati polno skrbništvo. Če takšen sporazum ni predložen sodišču v ustreznem času po ločitvi ali če ne odraža interesov otroka, mora sodišče v odsotnosti sporazumnega dogovora odločiti, kateri od staršev bo dobil izključno skrbništvo. Starša se lahko tudi odločita že prej, kdo bo imel skrbništvo nad otrokom, ko bo ločitev končana. Če se starša odločita za skupno skrbništvo lahko katerikoli od njiju zaprosi sodišče za razveljavitev, potem sodišče dodeli skrbništvo enemu staršu na podlagi interesa otroka. Tudi starši nezakonskega otroka lahko imajo skupno skrbništvo nad otrokom. Če bosta starša nezakonskega otroka prišla na sodišče s prošnjo za skupno skrbništvo, bo sodišče to odobrilo le, če je to v interes otroka. Ko se par loči veljajo določila o skrbništvu za primere, ko se starša razvežeta. Sodišče mora vedno težiti k prijateljskemu sporazumu in po potrebi vključiti v razsojanje tudi otroka. Če eden od staršev ne živi v istem gospodinjstvu kot otrok, imata vso pravico do stikov. Starša morata sama urediti, kdaj se bo kateri od njiju videval z otrokom. Če je skrbništvo dodeljeno materi, bo hči čez teden pri njej, čez vikend bo pri očetu. Če se starša ne

moreta dogovoriti, more določiti sodišče in pri tem upoštevati želje in potrebe in na način ki je v interesu otroku. Sodišče lahko stike prepove ali pa jih omeji. Starši, ki nimajo skrbništva, imajo posebno komunikacijsko pravico in pravico do stikov. Lahko se pojavijo težave. Te težave so bolezen in sodelovanje pri izobraževalnih uspehih, uspešen zaključek poklicnega usposabljanja, jezikovne počitnice v tujini in druge daljše odsotnosti od doma. Roditelj, ki mu ni bilo dodeljeno skrbništvo ima pravico izvedeti to od roditelja, ki mu je bilo skrbništvo dodeljeno. S tem lahko sodeluje pri odraščanju svojih otrok. Roditelj, ki mu je dodeljeno skrbništvo mora pravočasno obvestiti roditelja, ki mu ni dodeljeno skrbništvo zato, da lahko sodeluje pri načrtih in podaja svoja mnenja. Če roditelj, ki ima skrbništvo ne izpolnjuje svoje dolžnosti, ima sodišče pravico ustrezno ukrepati. Če se kateri od roditeljev ne strinja s skupnim skrbništvom, tega sodišče ne sme odobriti, ker je vedno potreben sporazum med roditelji. Če do tega sporazuma ne pride, mora sodišče dodeliti otroka enemu izmed roditeljev in seveda tistemu, ki je otroku v dobro. Oba roditelja imata pravico zastopati otroka, npr. oba starša lahko dvigneta otrokov dokument ali gresta po otroka v vrtec. V nekaterih primerih pa je potrebno za zastopanje soglasja drugega roditelja, npr. sprememba imena in priimka, (bolezen sodelovanja pri izobraževalnih uspehih, uspešen zaključek poklicnega usposabljanja, kot tudi jezikovne počitnicah v tujini in druge daljše odsotnosti od doma). Na odločitev sodišča o dodelitvi skrbništva se je mogoče pritožiti. Ta pritožba bo odšla na podeželsko sodišče. Pritožba na odločitev prizivnega sodišča na Vrhovno sodišče je mogoča le v primeru, če je odločitev odvisna od sklepa o pravnem vprašanju, ki ima pomembno težo glede ohranitve pravne osebe, pravne varnosti, razvoja zakona; na primer, če prizivno sodišče sprejme stališče, ki ni v skladu s sodno prakso vrhovnega sodišča ali če je slednje odsotno ali v neskladju (<http://ec.europa.eu/civiljustice>).

UGOTAVLJANJE IN PRIZNANJE OČETOVSTVA ALI MATERINSTVA

Po pravilniku zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih se očetovstvo lahko ugotovi s priznanjem ali sodno odločbo.

Priznanje očetovstva je izjava, s katero določena oseba prizna, da je oče otroku, ki je rojen izven zakonske zveze. Pogoji, ki morajo biti izpolnjeni, da ima priznanje pravi učinek so, da mora biti priznanje dano pri centru za socialno delo, pred matičarjem ali oporoki. S priznanjem očetovstva se mora strinjati otrokova mati. Kadar mati ni več živa, ali nima znanega prebivališča, da izjavo otrokov skrbnik s privolitvijo centra za socialno delo. Če se mati s priznanjem ne strinja, lahko tisti, ki je priznal otroka za svojega, vloži tožbo pri sodišču na ugotovitev, da je on otrokov oče. Nezakonski oče torej lahko prizna očetovstvo tudi v oporoki. Veljavno priznanje očetovstva se vpiše v rojstno matično knjigo.

V matično knjigo se poleg podatkov o rojstvu vpiše samo dejstvo priznanja očetovstva. Podano priznanje očetovstva se ne more preklicati. Izjemoma takrat, če bi bilo to priznanje dano v oporoki (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 156 - 158). Priznanje očetovstva ima absolutni učinek, ker učinkuje zoper vsakogar, učinkuje tudi za nazaj od otrokovega rojstva. Novost v zvezi s priznanjem očetovstva po zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je sodelovanje centra za socialno delo. Matičar je dolžan, ko dobi obvestilo o rojstvu otroka, rojenega izven zakonske zveze, o tem obvestiti center za socialno delo. Center za socialno delo nato pokliče mater, da poda izjavo, koga šteje kot očeta svojega otroka. Če mati pove podatke o otrokovem očetu, ga center za socialno delo pokliče, da izjavi ali je otrokov oče. Če očetovstva ne prizna, lahko mati otroka poda tožbo na ugotovitev očetovstva. Priznanje očetovstva pa se lahko izpodbija. Pravico do tega imata otrok in tista oseba, ki misli, da je otrokov oče.

Institut priznanja materinstva se v praksi le redko uporablja. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih ga ni posebej določil. Priznanje materinstva bi prišlo v poštev npr. pri otroku – najdenčku (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 158).

Pravico do te tožbe na ugotovitev očetovstva ima otrok do dopolnjenega triindvajsetega leta starosti, dokler pa je mladoleten, v njegovem imenu vloži tožbo njegova mati. Mati sama po slovenskem zakonu nima pravice do tožbe na ugotovitev očetovstva. Ni dopustno ugotavljati očetovstva za otroka, ki je bil spočet z umetno osemenitvijo matere, ker zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvih otrok zahteva popolno anonimnost dajalca semena (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 159).

RAZMERJA MED STARŠI IN OTROCI (PRAVICE IN DOLŽNOSTI)

➤ Prave in dolžnosti staršev

Starši morajo svojim otrokom omogočiti pogoje za zdravo rast, skladen osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo. Da bi to dosegli, imajo pravice in dolžnosti, da skrbijo za življenje, osebnostni razvoj ter za pravice in koristi svojih mladoletnih otrok. Starši so predvsem dolžni ob pomoči družbene skupnosti svoje otroke vzgojiti v delovne in poštene člane te skupnosti. Vse pravice in dolžnosti staršev sestavljajo roditeljsko pravico, ki se izvršuje v korist otrok ter pripada očetu in materi. Starši imajo pravico in dolžnost, da skrbijo predvsem za otrokovo osebnost, pa tudi za premoženjske koristi svojih otrok. Pravice in dolžnosti staršev do otrok lahko torej razdelimo na take, ki pomenijo skrb za otrokove premoženjske koristi. Pravice in dolžnosti staršev, ki pomenijo skrb za otrokovo osebo, so naslednje: varstvo in vzgoja, šolanje in izobraževanje otrok.

Med pravice, ki pomenijo skrb za otrokovo premoženje, spadajo vse pravice in dolžnosti, ki se nanašajo na upravljanje otrokovega premoženja. Starši imajo vso pravico, da upravljajo z otrokovim premoženjem, dokler velja njihova roditeljska pravica ali pa do otrokove polnoletnosti oz. sklenitve zakonske zveze. S tem premoženjem morajo upravljati v otrokovo korist. Nimajo pa te pravice, da uživajo otrokovo premoženje. Le kadar nimajo zadosti sredstev, smejo uporabljati za nujne družinske skupnosti dohodke iz otrokovega premoženja, prav tako lahko starši sklepajo posle kar se tiče otrokovega premoženja, vendar le takrat, kadar gre za obremenitev stvari iz otrokovega premoženja in je to takrat, kadar je to potrebno zaradi otrokovega premoženja, vzgoje in izobrazbe. Iz tega se torej da razbrati, da starši niso popolnoma samostojni pri upravljanju otrokovega premoženja.

Starši so zakoniti zastopniki svojih mladoletnih otrok in jih zastopajo pred sodišči ter drugimi organi in sklepajo v otrokovem imenu pravne posle.

➤ Prave in dolžnosti otrok

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih med drugim določa, da so pravice in dolžnosti otrok do njihovih staršev enake, ne glede na to, ali so otroci rojeni v zakonski zvezi ali izven nje. Zakon izrecno ne našteva pravic otrok. Lahko bi rekli, da dolžnosti staršev pomenijo pravice njihovih otrok. Zakon poudarja dolžnost preživljanja. Polnoletni otroci so dolžni preživljati svoje starše, vendar le takrat, če so ti nesposobni za delo in nimajo dovolj sredstev za življenje. 2. odstavek 124. člena določa: »Polnoletni otrok ni dolžan preživljati tistega od staršev, ki iz neupravičenih razlogov ni izpolnjeval preživninskih obveznosti do njega«. Otrok, ki je dolžan preživljati svoje starše, lahko sam izbere ali jim bo plačeval preživnino ali jih bo vzel k sebi, ali pa jim bo preskrbel preživljanje na drug način.

Pastorki so dolžni preživljati svojega očima in mačeho, vendar le takrat, če sta jih ta dva dalj časa preživljala in zanje skrbela. V primeru, ko je več oseb skupaj dolžnih koga preživljati, se ta dolžnost razdeli mednje po njihovih možnostih in glede na to, koliko je bil kdo deležen skrbi in pomoči.

Določilo zakona po katerem sme tisti, ki je imel izdatke zaradi preživljanja kake osebe, s tožbo zahtevati povračilo izdatkov od tistega, ki jo je dolžan preživljati.”

Če je otrok že dopolnil petnajst let, in je zaposlen, lahko samostojno razpolaga s svojo plačo in je s tem dolžan od svoje plače prispevati za preživljanje in izobraževanje. Prav tako lahko mladoletnik, ko dopolni petnajst let, sam sklepa pravne posle, če zakon ne določa drugače, sklene lahko sam delovno razmerje in pogodbo o delu (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 162 - 178).

SKRBNIŠTVO NAD MLADOLETNI MI OSEBAMI

Center za socialno delo (v nadaljevanju CSD) postavi pod skrbništvo mladoletnika, ki nima staršev ali za njega starši ne skrbijo, nima več roditeljev in sta oba neznana. Mladoletnika se postavi v skrbništvo po uradni dolžnosti. CSD takoj, ko izve, da je treba postaviti mladoletnika pod skrbništvo, začne uradni postopek. Postopek za postavitve mladoletnika pod skrbništvo in za postavitve skrbnika je nujen. CSD skrbi, da se za skrbnika postavi oseba, ki ima osebne lastnosti in vse sposobnosti, ki so potrebne, da opravlja dolžnost skrbnika.

Praksa kaže, da ožje sorodstvo zelo rado nad varovancem prevzema skrb, še posebej ob smrti njegovih staršev. Ko pa se njegovim sorodnikom odvzame poslovna

sposobnost, se ti ožji sorodniki sploh ne pojavljajo. V takih primerih pa se pojavijo za prevzem skrbništva tretje osebe. Znano je, da se varovanec pri ožjem sorodstvu hitreje vživi v okolje in tudi dosega boljše uspehe. Dolžnost skrbnika je, da za svojega varovanca enako skrbi, kot bi zanj skrbeli njegovi straši. Funkcija skrbnika je torej, da nadomesti roditeljsko pravico. Skrbnik mora skrbeti za varovančevo zdravje, vzgojo, zdravje, šolanje in izobrazbo, dolžan je upravljati njegovo premoženje in ga na določenih področjih zastopati. Njegova naloga je tudi, da usposobi varovanca za samostojno življenje in delo ter ga razvije v delovnega člana družine.

Razmerje med skrbnikom in varovancem ne more biti enako razmerju med starši in otroci, saj skrbnik pri izvrševanju svoje funkcije ni tako samostojen, kot so starši pri izvrševanju svoje roditeljske pravice. Skrbnik je pod stalnim nadzorom skrbstvenega organa, ki ima nalogo, da skrbnika nadzoruje pri opravljanju njegovih opravil (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 244)

SKRBNIŠTVO ZA OSEBO, KI JI JE ODVZETA POSLOVNA SPOSOBNOST

Poslovna sposobnost se odvzame polnoletni osebi, kadar ne more sama skrbeti zase in za svoje pravice. Poslovna sposobnost se odvzame popolnoma ali pa samo deloma. Razlogi za odvzem poslovne sposobnosti so lahko, da je ta oseba duševno bolna ali prizadeta, ima telesne napake, napake volje ali značaja. Center za socialno delo lahko po potrebi določi, katere posle sme ta oseba opravljati samostojno in brez odobritve. O odvzemu popolne ali delne poslovne sposobnosti odloča sodišče v nepravdnem postopku. Sodišče odloča na podlagi dokazov, ki jih ima, na podlagi zaslišanja prizadete osebe, predvsem na podlagi mnenj sodnih izvedencev (zdravnikov, psihiatrov). Uvedbo postopka lahko sprožijo osebe, ki so navedene v 217. členu zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, saj so te osebe dolžne obvestiti center za socialno delo, če je treba nekoga spraviti pod skrbništvo. Postopek za odvzem poslovne sposobnosti pa se začne na predlog centra za socialno delo, državnega tožilca, zakonca ali osebe, ki s to osebo živi v dalj časa trajajoči življenjski skupnosti ali njenega sorodnika. Skrbništvo nad osebo preneha, če ji sodišče z odločbo vrne poslovno sposobnost. Ta se lahko vrne po predlogu

upravičenih oseb ali po uradni dolžnosti. Skrbništvo preneha tudi s smrtjo osebe, ki ji je bila odvzeta poslovna sposobnost. Skrbnik je lahko oseba, ki ima osebne lastnosti in sposobnosti, ki so potrebne za opravljanje skrbnika, privoliti more tudi, da bo postal skrbnik. Skrbnikove dolžnosti in pravice so odvisne od tega, ali je bila varovancu popolnoma odvzeta poslovna sposobnost ali samo deloma. Skrbnik varovanca, ki mu je bila ta poslovna sposobnost popolnoma odvzeta, ima pravice in dolžnosti kot skrbnik mladoletnika, ki še ni dopolnil petnajst let. Skrbnik, ki pa mu je bila poslovna sposobnost le deloma odvzeta, pa ima kot skrbnik mladoletnika pravice in dolžnosti skrbnika nad varovancem, ki je že dopolnil petnajst let. Skrbnikova dolžnost je da zastopa varovanca. Če gre za popoln odvzem poslovne sposobnosti, je skrbnik dolžan, da svojega varovanca zastopa v celoti, kadar pa gre za delni odvzem poslovne sposobnosti, lahko varovanec sam sklepa pravne posle, vendar pa potrebuje dovoljenje za njihovo veljavnost ali pa kasnejšo odobritev sodnika. Za tiste posle, ki pa jih tudi skrbnik ni sposoben sam opravljati, je potrebno dovoljenje centra za socialno delo.

Skrbništvo nad osebo, ki ji je bila poslovna sposobnost odvzeta preneha le če sodišče z odločbo to poslovno sposobnost vrne. Sodišče mora pravnomočno odločbo o vrnitvi poslovne sposobnosti poslati pristojnemu centru za socialno delo (Geč - Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 247 - 251).

POSTOPEK ZA POSVOJITEV

Postopek za posvojitev se začne po uradni dolžnosti s strani centra za socialno delo ali pa na predlog posvojitelja, ki naj bi otroka posvojil (146. člen). Center za socialno delo je stvarno pristojen.

Krajevna pristojnost pa se določi po stalnem bivališču oseb in sicer tistih, ki pomoč potrebujejo. Če oseba nima stalnega prebivališča, se krajevna pristojnost določi po njenem začasnem bivališču, če nima niti tega, pa po njenem zadnjem stalnem oziroma zadnjem začasnem bivališču. Krajevna pristojnost za mladoletno osebo pa se določa po stalnem oziroma začasnem prebivališču obeh staršev. Za mladoletno osebo, katere starši ne živijo skupaj, se določi krajevna pristojnost po stalnem oz. začasnem prebivališču tistega od staršev, pri katerem ta oseba živi oz. kateremu je

bila dodeljena. Če noben od staršev ni znan se določi po kraju, kjer je nastal povod za postopek.

V predhodnem postopku se določa, da se morajo v postopku za posvojitve priskrbeti izpiski iz rojstnih matičnih knjig in druge ustrezne listine za posvojitelja in posvojenca ter potrdilo, da bodočemu posvojitelju ni bila odvzeta roditeljska pravica. Zahteva se tudi potrdilo o državljanstvu, zdravniško spričevalo in potrdilo o plači. V ta postopek spada tudi ugotavljanje podatkov o bodočem posvojenecu. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih določa, da mora center za socialno delo, preden odloči o posvojitvi, zaslišati polnoletne brate, sestre, stare starše oziroma če ti niso več živi strice in tete otroka, čigar starši nimajo znanega bivališča ali niso več živi. S pritegnitvijo psihologa in pediatra je treba ugotoviti celoten socialni položaj in psihofizični status otroka. Šele tako se lahko opravi izbor posvojitve, ki bodo otroku in njegovemu razvoju najbolj ustrezali.

Ko pa je posvojitve popolnoma zaključena, nastanejo med posvojiteljem in posvojenecem enaki odnosi, kot so med pravimi starši in otroki.

Obstajajo pa tudi določena pravila glede posvojitelja. Posvojitelj mora biti polnoletna oseba, ki je vsaj osemnajst let starejša od posvojenca. En sam zakonec otroka ne more posvojiti, temveč ga morata posvojiti zakonca skupaj.

Posvojitelj ne mora biti oseba, ki ji je bila odvzeta roditeljska pravica ali pa menijo, da bi lahko ta posvojitelj otroku škodoval ali ga izrabljaj; posvojitelj mora obljubiti oz. jamčiti, da bo posvojenca primerno vzgajala in ga usposobila, da bo samostojen tudi za delo. Prav tako ta oseba, ki bi otroka posvojila, ne sme biti duševno prizadeta ali bolna, saj bi lahko s tem spravila otroka v nevarnost.

Posvojenec je lahko samo mladoletna oseba, ki nima znanih staršev in katere starši nimajo znanega prebivališča.

Posvojitve mora biti v korist posvojenca. Odločba o posvojitvi se lahko razveljavi, če posvojenec ni mladoleten ali ga je posvojilo že več oseb, če sta na primer posvojenec in posvojitelj brat ali sestra ali če med njima traja skrbniško razmerje, če posvojitelj ni vsaj osemnajst let starejši od posvojenca (Geč - Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str. 206 - 211).

REJNIŠTVO

Z rejništvom otroku zagotovimo varstvo, oskrbo in vzgojo pri osebah, ki niso njegovi

starši. Pri skrbništvu pa zagotovimo varstvo otrokom, za katere starši ne skrbijo ali pa ne morejo skrbeti, oziroma polnoletnim osebam, ki niso sposobne skrbeti zase, za svoje pravice in koristi. O obeh ukrepih odločajo centri za socialno delo. Po zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je rejništvo oblika družbenega varstva otrok, ki jim je potrebna oskrba pri osebah, ki niso njihovi starši, posvojitelji ali skrbniki.

Rejnik s tem, ko vzame otroka v rejništvo, zamenja naravne starše. Rejništvo bi naj bilo nadomestilo za nepopolno posvojitvev, ki je Republika Slovenija ne pozna.

Namen rejništva je torej, da se otrokom pri osebah, ki niso njihovi starši omogoči zdrava rast, vzgoja, izobraževanje ter usposobitev za samostojno življenje in delo.

Otroci, ki jih je oddal v rejništvo center za socialno delo, so pod varstvom in nadzorom. To so tudi tisti otroci, ki so jih starši oddali v rejništvo (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1.del, str.224).

Rejniška družina naj bi bila popolna družina, ki lahko zagotavlja rejencu vse okoliščine ter ga usposobi za koristnega člana družine. Rejnik mora biti osemnajst let starejši od rejenca in ne sme biti star več kot šestdeset let. Kadar je treba v rejništvo oddati več otrok, ki so bratje in sestre, se praviloma vsi oddajo v isto rejniško družino. Center za socialno delo lahko odda otroka v rejništvo le, če starši privolijo. Privolitev staršev ni potrebna takrat, ko jim je bil otrok odvzet, ali pa če je bila staršem odvzeta roditeljska pravica, poslovna sposobnost ali pa je njihovo bivališče neznano. Kadar starši sami oddajo otroka v rejništvo, morajo obvestiti Center za socialno delo najkasneje v enem mesecu. Center za socialno delo je dolžan obvestiti pristojni center za socialno delo, le ta more ukreniti vse, kar je potrebno za otrokovo korist. Rejništvo nastane s pogodbo in odločbo pristojnega centra za socialno delo (Geč – Korošec, Družinsko pravo, 1. del, str. 226).

Rejnika mora rejenca negovati, vzgajati, dajati nastanitev, prehrano, obleko in obutev, šolske in osebne potrebščine, skrbeti mora za čustveno prilagoditev rejenca, skrbeti za njegovo zdravje, ga nadzirati, če redno hodi v šolo in vestno opravlja šolske obveznosti in skrbi da se bo rejenc kasneje lahko zaposlil. Rejnik mora pri vsem tem sodelovati s šolo ter zdravstveno službo, dovoliti mora da starši obiskujejo otroka ter pospeševati stike med rejencem in njegovimi pravnimi starši. Rejništvo preneha, ko prenehajo razlogi, zaradi katerih je bil otrok oddan v rejništvo. Razlogi ponavadi prenehajo s polnoletnostjo ali že prej, seveda če je rejenc že pripravljen samostojno živeti. Rejniška pogodba preneha, če rejenc ali rejnik umre, pogodba

se razveže ali odpove, ko poteče čas, do takrat ko naj bi bila pogodba veljavna, razen če se podaljša ali z prenehanjem rejništva.

Do januarja 2009 je bilo v rejniški družini nameščenih 1154 otrok od tega 583 deklic in 571 dečkov. Število otrok nameščenih v družine, ki izvajajo rejništvo kot sorodniki pa je bilo 320 (<http://www.mddsz.gov.si/si/statistika/rejnistvo/>).

INTERVJUJI:

MNENJA O SKLENITVI ZAKONSKE ZVEZE, O RAZVEZI IN O SKRBNISTVU OTROK PO RAZVEZI

Jožica, 40 let, Ponikva pri Šentjurju

“O zakonski zvezi nimam preveč dobrega mnenja, ker imam slabe izkušnje z zakonsko zvezo. Sama sem že sklenila zakonsko zvezo pri matičarju in cerkveno. Uvidela sem, da je najboljše, da ne sklenemo zakonske zveze. Če že, jo potrdimo samo na matičnem uradu. Kadar se dva odločita za zakonsko zvezo, ni potrebno, da jo skleneta še cerkveno. Meni se zdi to enako.

Veliko dela je, če se zakonca odločita za razvezo, ko spoznata, da se ne razumeta in da zveza za njiju ni več mogoča. Postopek razveze dolgo traja in te naredi precej živčno. Najdlje se vse skupaj zavleče na sodišču. Ob razvezi mislim, da najbolj trpijo otroci, saj center za socialno delo in sodišče določita kdo od razvezancev bo dobil skrbništvo nad otrokom. Otroci, ki so starejši, se lahko sami odločajo pri kom bi radi živeli. Takšni otroci se mi zelo smilijo in trpijo, ker doživljajo to, kar se dogaja njihovim staršem, jim je precej hudo. To se mi zdi mučen dogodek v življenju, ločitev staršev.“

Jani, 38 let, Podplat pri Mestinju

“Jaz osebno še nisem poročen in ne vem veliko o sklenitvi zakonske zveze. Menim pa, da je to en velik in lep dogodek v življenju. Sam veliko hodim v cerkev, zato podpiram poroke na matičnem uradu in cerkvene poroke. Meni se ne zdi dovolj samo poroka pred matičarjem. Zame je pomembna sklenitev zakonske zveze v cerkvi. O razvezi nimam posebnega mnenja, čeprav mislim, se razvežeta osebi, ki se ne razumeta dovolj in vidita, da nista več za skupaj ali pa iz kakšnih drugih fizičnih ali psihičnih razlogov. Če se zakonca bolj malo prepirata ali pa imata kakšno prelomnico v zvezi, je najbolje, da gresta kam na posvetovanje, kjer svetujejo parom in se nadaljnjo dogovorita s svetovalcem. Ni prav, da prehitro obupata in se nato kar razvežeta, ker menita da je to preveč za njuno zvezo. S tem nimam izkušenj, če bi jih

imel, bi imel potem drugačno mnenje. Sedaj je to le moje splošno mnenje o razvezi. O skrbništvu vem samo to, da o tem odloča center za socialno delo, ki poskrbi pri kateremu od staršev bi bilo najbolje, da otrok živi. Poznam veliko razvezanih parov in ugotovil sem, da večina otrok živi pri materi, le redko kdo živi pri očetu. Moje mnenje je, da je najboljša, da se otroci sami odločijo pri kateremu od staršev bi živeli. Seveda če so zato že dovolj stari.“

Jožica, 45 let, Grobelno

»Moja izkušnja zakonske zveze je pozitivna, saj sem že v zakonski zvezi 25 let. Zakonska zveza je bila v mojih mladih časih bolj pomembna kot sedaj. Mislim, da je vedno manj parov, ki se odločijo za zakonsko zvezo, vedno več jih živi na »koruzi«. Verjetno se bojijo, da če se bi poročili, da bi se kmalu naveličali en drugega in se ločili. Ločitev je zelo zapletena zadeva, še sploh če se en partner s tem ne strinja. Po moje pride do ločitve zaradi prehitrega in nepremišljenega skoka v zakonsko zvezo. Meni se zdi, da je ločitev samo nek proces s katerim dokončno prekineš zakonsko zvezo. Skrbništvo otrok po ločitvi se mi zdi, da je način, s katerim se bivša zakonca sporazumno odločita pri kom bo otrok prebival in obiskoval šolo. Drugače se mi zdi, da otrok pri tem še samo bolj trpi, ker otroka lahko dodelijo tudi enemu od staršev, pri katerem otrok ne želi biti. Dokler se ti kaj takšnega ne zgodi ne moreš povedati svojega iskrenega mnenja.«

Damir, 22 let, Celje

»Zakonska zveza je maska za dokazovanje ljubezni. V njo stopita dva zakonca in predvidevata, da bosta živela skupaj do konca življenja. Po moje je to samo razlog, da si dva zagotovita neko zvestobo. Vseeno je, ali si v zakonski zvezi ali ne. Če se dva ljubita ni važno, če sta poročena ali ne. Ločitev se mi zdi iz vseh vidikov nesmiselna. Ko se poročiš, si zaobljubiš večno zvestobo, spoštovanje, podpiranje v vsem in srečen zakon do smrti. Z razvezo prelomiš to zaobljubo. Res pa je, da se lahko zgodi, da ljubezen nekje ne traja večno. Če nisi prepričan, se ne spuščaj v poroko. Če imaš otroka in se ločiš, je to za otroka lahko zelo boleče. Če govorimo o skrbništvu, bi jaz dal polno skrbništvo tistemu, ki je finančno močnejši ali pa tistemu, pri kateremu bi si otrok želel biti. Najpomembnejše je otrokovo mnenje. Po drugi strani pa bi težko rekel kateremu bi dal polno skrbništvo. Najboljše bi bilo, da bi bil otrok pri vsakem enako časa, če bi se to dalo narediti. Tu so še drugi problemi, na primer šola. Če starša ne živita v enakem kraju, je velik problem oddaljenost do otrokove šole. Če pa živita v istem kraju, pa to ni problem. Drugače pa najbolj stojim za tem, da bi morali najbolj upoštevati otrokovo mnenje.«

POVZETEK O ZAKONSKI ZVEZI

- ni tako pomembna, kot je bila v mladih časih.
- zakonska zveza dokazuje ljubezen.
- zakonsko zvezo skleneta zakonca, ki predvidevata, da bosta skupaj do konca življenja.
- sklene se pri matičarju ali v cerkvi.
- razvežeta se osebi, ki se ne razumeta.
- razveza dolgo traja.
- postopek razveze se zavleče na sodišču.
- pri razvezi najbolj trpijo otroci.
- skrbništvo nad otroci določa center za socialno delo.

- večinoma skrbništvo nad otroci dobijo matere.
- otroci, ki so že dovolj stari, lahko sami odločajo pri kateremu od staršev si želijo biti.

Ostali podatki se nahajajo pri avtoricah.

ANALIZA HIPOTEZ:

- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je sestavljeno iz ministrskega kabineta. Sestavljen je iz več oddelkov ali resorjev, in sicer ga sestavlja pet direktorats in sektorji.

Del hipoteze drži, ker ministrstvo res sestavlja več delovnih mest, ki jih drugače imenujemo resorji ali oddelki, in sicer je to pet direktorats. Ministrstvo sestavlja kabinet ministrstva, vodja ministrstva, državna sekretarka in vodja kabineta.

- Zakonca skleneta zakonsko zvezo pred pristojnim organom, t.i. matičnem uradu, poročna pogodba se uveljavi pri notarju.

Hipoteza drži, zakonca skleneta zakonsko zvezo na matičnem uradu in cerkveno, poročna pogodba pa se overi pri notarju.

- Zakonska zveza se lahko razveže samo v primeru krivde, razveže jo lahko katerikoli od zakoncev, ki ni kriv. Pravico do razveze ima tudi krivi zakonec.

Hipoteza delno drži, ker se lahko zakonca razvežeta tudi takrat, ko jima ni več do skupnega življenja.

- Skrbništvo lahko odvzame sodišče, sploh v primeru, če starš ogroža otroka. Prenese ga na drugo ustrezno osebo. Če je otrok v nevarnosti s strani katerega od staršev, mora center za socialno delo ukrepati in tako vključi zraven sodišče.

Hipoteza drži, saj sodišče odloči, kateremu od staršev najbolj pripada skrbništvo s pomočjo centra za socialno delo.

- Predporočna pogodba zajema določitev posebnega premoženja zakoncev, pridobivanje njunega skupnega premoženja ter upravljanje in razpolaganje z njunim skupnim premoženjem.

Hipoteza delno drži, saj zakonca s tem, ko razpolagata in pridobivata skupno premoženje, le tega tudi zavarujeta.

- Razvoj in nastanek družine zajema nosečnost, razmere pri porodu, preprečevanje zanositve in medicinski proces umetne prekinitve nosečnosti.

Hipoteza ne drži, ker nastanek družine ni samo to, ko zakonca načrtujeta družino, ampak pomeni zgoraj naštetih probleme nosečnosti in njenega razvoja.

- Priznanje očetovstva je izjava, s katero določena oseba prizna, da je oče otroku, ki je rojen izven zakonske zveze.

Hipoteza drži, saj je priznanje očeta to, da oče prizna otroka v izven zakonski zvezi.

ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi sva raziskali ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Ugotovili sva, da ministrstvo sestavlja pet direktorats. Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela, ki ureja vse zadeve, ki se nanašajo na pravice in obveznosti pri delu, in ureja plače, odnose s socialnimi partnerji, skrbi za varnost in zdravje pri delu, ukvarja se s pokojninami in invalidskimi zavarovanji. Ta direktorat ureja in pripravlja zakonodajo. Sestavljajo ga sektorji, sektor za individualna delovna razmerja med delavci in socialno partnerstvo, sektor za varnost in zdravje pri delu. Sestavlja ga oddelek za upravno - pravno razmerje ter sektor za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Drugi direktorat ureja vse pravice in obveznosti glede dela, ureja sisteme plač in razmerja med socialnimi partnerji. Prepoveduje zaposlovanje dela na črno. Sestavljajo ga sektorji za zaposlovanje, vseživljenjsko učenje in štipendiranje, za delovne migracije in za finance. Tretji direktorat je za družino, ki izvaja družinsko politiko. V celoti se nanaša na zakone o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, na razvezo, načrtovanje družine, skrbništvo po razvezi, skrbništvo nad mladoletnimi osebami, skrbništvo za osebe, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost, rejništvo, ugotavljanje/priznavanje očetovstva ali materinstva ter postopek za posvojitve otrok, ki so brez staršev ali za tiste osebe, ki ne morejo imeti otrok. Direktorat je sestavljen iz sektorjev, in sicer upravno – pravni sektor, sektor za družinsko zakonodajo in finančni sektor. Kot četrti direktorat štejejo direktorat za socialne zadeve. Naloga centra za socialno delo je tudi, da močno sodeluje v pripravah za rojstvo otroka in pomaga osebami ali družinam, ki ne morejo ali nimajo pravih razmer za razvoj in rojstvo otroka. Sestavljajo ga direktorati za storitve in programe socialnega varstva, sektorja analize in razvoja ter sektor za upravno – pravne razmere. Peti direktorat pa je namenjen invalidom in analizira stvari iz invalidskega področja. Sem spadajo sektorji za vojne invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja. K ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve spada tudi sekretariat, ki načrtuje in izvaja kadrovske politike, vodi delovna razmerja in njegova naloga je tudi izpolnjevanje zaposlenih v ministrstvu. V celotni nalogi sva se osredotočili na direktorat za družino, ki ga upoštevamo kot družinsko pravo. Sem spadajo predpisi o rejništvu in tukaj tudi vzgoja pri osebami, ki niso njihovi starši. V

okviru družinskega prava se obravnavajo predpisi o načrtovanju družine, saj iz ustave republike Slovenije izhaja, da je odločanje o rojstvu svojih otrok svobodno. Predpisi o rejništvu urejajo rejništvo kot posebno obliko družbenega varstva otrok, ki jim je potrebna vzgoja pri osebah, ki niso njihovi starši. Osebe, ki oskrbujejo otroke, jim morajo omogočiti zdravo rast, da se čimbolj izobražujejo, razvijajo in usposobijo za delo.

Družinsko pravo se lahko razdeli na zakonsko pravo, ki ureja zakonsko zvezo in razmerja v zakonski zvezi. Ugotovili sva, da se je zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih skozi pomembna zgodovinska obdobja veliko spreminjal. Zakonska zveza je bila v posameznih obdobjih v zgodovini bolj strog običaj kot pa je v sedanjih časih. K sklenitvi zakonske zveze oziroma pred sklenitvijo nastane predporočna pogodba, v kateri se deli premoženje med zakoncema. Zakon določa, da je vse, kar zakonca pridobita v obdobju njune zakonske zveze ali zunajzakonske skupnosti z delom, npr. darila, dediščine, preživnine, invalidnine, zavarovalnine, njuno skupno premoženje. Pri sklenitvi zakonske zveze je pomembno, da se zakonca svobodno odločita za privolitev. Pogoj za sklenitev je seveda, da morata zakonsko zvezo skleniti osebi različnega spola, se pravi moški in ženska. Zakonca morata biti pri sklenitvi polnoletna in morata imeti namen skupnega življenja po sklenitvi. Zakonske zveze ne more skleniti nerazsodna oseba ali oseba, ki je težje duševno prizadeta. Zakonca sta dolžna v času trajanja zakonske zveze živeti skupaj. Svoje dolžnosti zakonca ne prekršita, če živita ločeno iz utemeljenih razlogov. Dolžna sta se spoštovati, medsebojno pomagati in si zaupati, priznavati si morata medsebojno enakopravnost. Razveza je eden izmed načinov prenehanja zakonske zveze. Razveže se lahko samo veljavna zakonska zveza po sporazumu zakoncev ali iz določenega razveznega razloga, o tem pa odloča pristojno sodišče. Če je zakonska zveza iz kateregakoli vzroka nevzdržna, sme vsak izmed zakoncev zahtevati razvezo zakonske zveze. Razvezani zakonec ima pravico do preživnine, če nima sredstev za življenje ali je nesposoben opravljati delo, je nezaposlen ali pa se ne more zaposliti. Pogoji za preživljanje drugega zakonca, ki je nepreskrbljen po razvezi zakonske zveze so enaki pogojem za preživljanje v času trajajoče zakonske zveze. Pri načrtovanju družine in razvoju je bila prekinitev nosečnosti prepovedana in kaznivo dejanje. Velik vpliv so imele verske skupnosti, najbolj pa rimskokatoliška cerkev, ki so prepovedale kontracepcijo. Za dovolitev predčasne nosečnosti so morale biti podane naslednje indikacije; zdravstvene indikacije, evgenične indikacije, socialne indikacije

in kazenske indikacije. Temeljni cilj družinske politike v republiki Sloveniji je ustvarjanje pogojev za izboljšanje kakovosti življenja vseh družin in za enake možnosti osebnega razvoja vseh članov družine. Pri preprečevanju zanositve pozna zakon dve preprečitvi; začasno preprečitev zanositve ali kontracepcijo in stalno preprečitev zanositve ali sterilizacijo. Zakon določa, da imata ženska in moški pravico, da jima zdravnik glede kontracepcije svetuje ali pripiše zanj najboljšo primerno sredstvo za začasno preprečevanje zanositve. Sterilizacija je medicinski proces za stalno preprečitev zanositve, zakon natančno določa pogoje in postopke za ta poseg. Sterilizacija se sme opraviti osebi, ki je dopolnila 35 let, osebi, ki je razsodna in osebi, ki se je za to sama odločila. Umetna prekinitve nosečnosti je medicinski proces, ki se opravi na zahtevo, če nosečnost ne traja več kot deset tednov. Če nosečnost traja več kot deset tednov, se lahko umetna prekinitve nosečnosti opravi, če je nevarnost posega za življenje in zdravje nosečnice ogroženo. Pri ugotavljanju zmanjšane plodnosti imata vsaka ženska in moški pravico, da se ugotovi njihov vzrok za zmanjšanje plodnosti in da se ti vzroki skušajo odpraviti. Zmanjšana plodnost se odpravlja z zdravljenjem in z umetno osemenitvijo. Starševska odgovornost pomeni imeti pravico in dolžnost skrbeti za otroka, upravljati z njegovimi financami in zastopati otroka v teh in onih zadevah pred drugimi. Starševsko odgovornost imata biološki oče in mama. Če se starša ločita, imata veliko možnost, da se o skrbništvu zmenita sama. Ob ločitvi ponavadi skrbništvo otroka ostane nespremenjeno, vendar morata starša na sodišče predložiti sporazum o otrokovem stalnem prebivališču, če želita obdržati polno skrbništvo. Po pravilniku zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih se očetovstvo lahko ugotovi s priznanjem ali sodno odločbo. Priznanje očetovstva je izjava, s katero določena oseba prizna, da je oče otroku, ki je rojen izven zakonske zveze. Pravice in dolžnosti staršev so, da morajo starši svojim otrokom omogočiti pogoje za zdravo rast, skladen osebni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo. Da bi to dosegli, imajo pravice in dolžnosti, da skrbijo za življenje, osebni razvoj ter za pravice in koristi svojih mladoletnih otrok. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih med drugim določa, da so pravice in dolžnosti otrok do njihovih staršev enake ne glede na to, ali so otroci rojeni v zakonski zvezi ali izven nje. Polnoletni otrok ni dolžan preživljati tistega od staršev, ki iz neupravičenih razlogov ni izpolnjeval preživninskih obveznosti do njega. Otroku, ki je dolžan preživljati svoje starše, lahko sam izbere, ali jim bo plačeval preživnino, ali jih bo vzel k sebi, ali pa jim bo preskrbel preživljanje na

drug način. Center za socialno delo postavi pod skrbništvo mladoletnika, ki nima staršev ali za njega starši ne skrbijo, nima več roditeljev in sta oba neznana. Postopek za posvojitve se začne po uradni dolžnosti s strani centra za socialno delo ali pa na predlog posvojitelja, ki naj bi otroka posvojil. Z rejništvom otroku zagotovimo varstvo, oskrbo in vzgojo pri osebah, ki niso njegovi starši, pri skrbništvu pa zagotovimo varstvo otrokom, za katere starši ne skrbijo ali pa ne morejo skrbeti, oziroma polnoletnim osebam, ki niso sposobne skrbeti zase, za svoje pravice in koristi. Rejnik s tem, ko vzame otroka v rejništvo zamenja naravne starše.

LITERATURA IN VIRI

1. Miroslava Geč Korošec, družinsko pravo 1. del, univerza v Mariboru - pravna fakulteta, Maribor 1997.

INTERNETNI VIRI

1. {citirano: 19.2.2009; 15.45}

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_de_la/delovna_razmerja/zdr

2. {citirano: 19.2.2009; 20.30}

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje

3. {citirano: 21.2.2009; 11.20}

<http://www.ess.gov.si/slo/dejavnost/StatisticniPodatki/2009>

4. {citirano: 22.2.2009; 14.05}

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala

5. {citirano: 24.2.2009; 16.55}

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi

6. {citirano: 25.2.2009; 12.30}

http://www.mddsz.gov.si/si/o_ministrstvu/organizacija

7. {citirano: 25.2.2009; 16.40}

http://www.mddsz.gov.si-direktorat_za_druzino

8. {citirano: 27.2.2009; 10.22}

<http://www.pravniki.info>

9. **{citirano: 2.3.2009; 12.00}**

<http://www.pravozatelebane.com>

10. **{citirano: 3.3.2009; 16.24}**

<http://www.slonep.net>

11. **{citirano: 5.3.2009; 17.35}**

<http://www.mddsz.gov.si/si/statistika/rejnistvo>

LEKTOR:

Aljaž Anzeljc, študent Filozofske fakultete, Ljubljana
smer slovenščina.